

OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNDE AFET YÖNETİMİNE DAİR BİR GÖZLEM: İĞDIR'DA BİR İLKOKUL ÖRNEĞİ

*AN OBSERVATION ON DISASTER MANAGEMENT BY PRE-
SCHOOL STUDENTS: A CASE OF PRIMARY SCHOOL IN İĞDIR*

DOI: 10.33404/anasay.1156639

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Azer AKMAN*-Sait YILDIRIM**

ÖZ

Afet yönetimi ve bilincinin gelişmesi, doğal felaketlerden korunma açısından oldukça önemlidir. Bu noktada koruyucu nitelikte girişimler eğitim ve farkındalık çalışmalarının gerçekleşmesi ile mümkün olur. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin çocukluk döneminde başlaması eğitimin kalıcılığı açısından oldukça önemlidir. Çocukluk dönemi ve özellikle okul öncesi dönem, özellikle sosyal öğrenme becerilerinin etkin olduğu bir sürece karşılık gelir. Günümüzde medya ve internet içerikleri çocukların bilgi edinmeleri açısından rehberi konumundadır. Bu ilkeden hareketle okul öncesi dönem çocuk-

1- Makale Geliş Tarihi: 05. 08. 2022 Makale Kabul Tarihi: 20. 08. 2022

Bu çalışmanın etik kurul kararı; İğdir Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinin 10/1.maddesi uyarınca 23.08.2022 tarih ve 2022/13 sayılı kararı ile alınmıştır.

* İğdir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi., azerakman71@gmail.com, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0003-0500-1451>

** Doç. Dr., İğdir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, saityildirim.erz@gmail.com, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-6044-2447>

ların afet bilincine dair yapılan çalışmamızda görseller kullanılarak afetlere dair bilgi düzeyi ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için Iğdır'da bir ilkokulda 20 okul öncesi çocuğa doğal felaketler ile ilgili resimler gösterilip, afeti tanıyıp tanımadıkları, olması durumunda nasıl tepki verecekleri gözlenmiştir. Çocukların gördükleri karşısında tepkileri ve tutumları gözlenmiştir. Çalışma kapsamında gerekli etik kurul belgesi temin edilmiştir. İncelenen afetlere bakıldığında yangın, çığ, sel, deprem ve heyelan çocukların en çok bildiği afetler olarak çalışma kapsamında incelenmiştir. En bilinen afet deprem olmakla birlikte çocukların, afetlerin nasıl oluştuklarını ve oluştuğunda ne yapmaları gerektiğini yeterince bilmedikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Acil Yönetimi, Afet Bilinci, Okul Öncesi Eğitim.

ABSTRACT

Disaster management and the development of awareness are very important in terms of protection from natural disasters. At this point, preventive initiatives are possible with the realization of training and awareness studies. The beginning of education and training activities in childhood is very important for the permanence of education. Childhood and especially pre-school period, children are illiterate; It is known that he realizes the learning process by seeing and imitating. Today, media and internet contents are the guides of children in terms of obtaining information. Based on this principle, in our study on disaster awareness of preschool children, it is aimed to measure the level of knowledge about disasters by using visuals. In order to achieve this goal, pictures of natural disasters were shown to 20 preschool children in a primary school in Iğdır, and it was observed whether they knew about the disaster and how they would react if it did. Children's reactions and attitudes towards what they see were observed. Within the scope of the study, the necessary ethics committee document was obtained.. Considering the disasters examined, fire, avalanche, flood, earthquake and landslide were examined as the most common disasters for children. Although the most known disaster is earthquake, it has been revealed that children do not know enough how disasters occur and what to do when they occur.

Keywords: Emergency Management, Disaster Awareness, Preschool Education.

Giriş

Doğal afetler, toplumu derinden etkileyen, can ve mal kayıplarına yol açan ve yaşamı olumsuz etkileyen doğa olaylarıdır. Dünyada birçok insan afetlerden etkilenmektedir. Afetler toplumlara tamiri zor, yıkıcı belki bir şehri tamamen yok edecek kadar

zarar vermiştir. Ülkemiz depremlerden, sel ve orman yangınlarından etkilenen, maddi ve manevi kayıpları olan bir ülkedir. Afetler ülkemizde maalesef çok sık yaşanmaktadır bu yüzden çocukların afetlere karşı bilgilendirilmeleri, eğitilmeleri gerekmektedir. Ülkemizde uygulanan afet yönetim planları, çocuklar için yeterli görülmemektedir. Çocukların afetlerden korunması, bilinçlenmesi ve farkındalık oluşturulması için uygulanabilir bir afet yönetim planının olması gerekmektedir.

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişimi için en kritik dönemdir. Bu dönem çocukların öğrenmeye en açık olduğu, öğrendiği bilgilerin kalıcı olduğu kolay kolay unutmadığı dönemdir. Aktif rol almak, oyun oynayarak öğrenmek istedikleri bir dönemdir. Çocuklar yaşanan olumlu olumsuz her olaydan oldukça fazla etkilenmektedir. Yaşadıkları olumsuz olaylar travmalara neden olmaktadır. Doğal afetlerde bu olumsuzluklardandır. Afetler, çocuklar üzerinde ruhsal ve fiziksel hasarlara neden olabilmektedir. Hatta doğum öncesi dönemi etkilediği de bilinmektedir. Çocukların yaşanan doğal afetleri öğrenmeleri, anlamaları gerekmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar afetlerden daha çok etkilenmektedirler.

Bu çalışmada, Dünya'daki ve Türkiye'deki mevcut afet yönetim planları incelenmiş, kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde; afeti yaşayan okul öncesi çocukların davranışsal/duygusal sorunlarının incelenmesi, okul öncesi dönem çocuklarının doğal afetlere ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi gibi çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının doğal afetlerle hakkında bilinç ve farkındalık düzeylerinin incelemektir. Çocuklara afetlerle ilgili görseller göstererek bilgi düzeyleri, farkındalıkları gözlenmektedir. Ayrıca afet sırasında ne yapmaları gerektiğinin bilgisi de izlenmektedir. Araştırmanın sonuçlarının çocuklara verilecek afet eğitimlerine ilişkin yol gösterici olması ve afet eğitimi hakkında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, bireylerin afet bilincine dair eksikleri doğru bir şekilde incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışma ile afet yönetimi ve eğitimi ile ilgili eksikliklerin belirlenmesi ve milli eğitimin bu konuya daha hassas davranmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Iğdır'da bir ilkokulda okul öncesine devam eden 20 çocuğa doğal afetlerle ilgili görseller göstererek dış gözlem gerçekleştirilmiştir. Çocuklar doğrudan çalışma içerisinde yer almayıp gözlem yöntemi gerçekleştirilmiş olursa da araştırma soruları için gerekli etik kurul belgesi temin edilmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Okul Öncesi Eğitim

“En geniş anlamıyla çocuğun doğumundan ilkokula başlayıncaya kadar süren döneme ‘okul öncesi dönem; bu dönemdeki eğitsel etkinliklerin tümüne de ‘okul öncesi eğitim’ adı verilir.” (Oktay, 1990, s. 1). Günümüzde ailelerin çocuklarına verdikleri değerin, önemin ailenin sosyo- ekonomik durumuna, eğitim düzeyine ve yaşadığı toplumun değer yargılarına göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Sosyo-ekonomik ve eğitsel açıdan yetersiz kalan bölgelerde okul öncesine dair eğitimin yetersiz olduğu bilinmektedir. Bu durum çocukların mevcut ve gelecek yaşamlarına olumsuz manada etki etmektedir. Bir ülkenin sosyo-ekonomik durumu eğitimle doğru orantılı olduğu düşünülmektedir. Çocuklarına doğduğu günden itibaren bir birey gibi davranan, yeterince sevgi gösteren, eğitimleriyle ilgilenen, ihtiyaçlarını karşılayan ailelerin çocukları ilerideki yaşantılarında mutlu ve başarılı bireyler olduğu görülmüştür. Bu kapsamda okul öncesi eğitim tüm çocuklara fırsat eşitliği sağlaması ve küçük yaşta eğitime başlaması açısından önem arz etmektedir.

Okul öncesi dönem 0-6 yaş dönemini kapsamakta ve bu dönemin çocukların gelişiminde ki en kritik dönem olarak kabul edilmektedir. Çocukların meraklı ve öğrenmeye istekli olduğu bu dönemde aldıkları eğitim tüm yaşamlarını etkilemektedir. Okul öncesi eğitim çocukların bilişsel, duygusal, sosyal, öz bakım, psikometri ve dil gelişimini desteklemektedir. Okul öncesi eğitim, çocukların duygularını, düşüncelerini ifade edebileceği en uygun ortamdır. Çocuklar oyun oynayarak öğrenmeyi, iletişim kurmayı ilkokula başlamadan öğrenmektedir. Okul öncesi eğitim çocuğun ilerideki eğitim hayatındaki başarısında da önemli bir rol oynamaktadır. Duygularını, düşüncelerini özgürce ifade edebilen çocuk öz güveni yüksek; kendisine ve çevresine saygı duyan bir yetişkin bir bireye dönüşür.

Öğretmenlik mesleğinin tüm eğitim basamakları için önemi düşünüldüğünde; okul öncesi eğitim öğretmenlerinin özellikleri ve kalitesi daha çok önem taşımaktadır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin almış oldukları eğitimin seviyesi, çocuklara kaliteli eğitim hizmetlerinin verilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. İyi eğitim almış, donanımlı okul öncesi eğitim öğretmenler, çocuklara karşı daha hassas ve daha sıcak bir tavır gösterdikleri ve çok önemli bilişsel ve dilsel deneyimler sunmaktadır (Taşdemir; Gür, 2021, s. 468-470; Giren, 2015, s. 124). Öğretmenlerin motivasyonu da bu süreçte. Verimliliği etkileyen önemli bir unsurdur. Motivasyon kişilerin ilişkilerine, davranışlarına yön veren ve etkili bir şekilde çalışmasını, üretmesini sağlayan en önemli etkenlerdendir (Demirkol, 2019, s. 38). Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinin almış olduğu kaliteli eğitimin yanı sıra çalışırken maddi ve manevi yönden tatmin edilmesinin çalışma motivasyonunu artırdığı, daha verimli çalıştıkları görülmüştür. Çocuk-

lar okula ilk başladıklarında öğretmen kimdir, nasıldır sorusuna cevap buldukları ve öğretmen olgusuyla ilk defa karşılaştıkları kişi okul öncesi öğretmenleridir. İlk defa tanıştıkları öğretmenleri ile yaşadıkları olumlu veya olumsuz deneyimlerin çocukların eğitim hayatı boyunca unutmadıkları bilinmektedir.

1.2. Doğal Afet

“İnsanlar ve insan yerleşmeleri üzerinde fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplara neden olan normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olayların sonuçlarına” afet (Değirmenci, 2019, s. 84) denilmektedir. Doğal afetler ise İnsanların yaşamlarına, mallarına zarar veren, sosyal yaşantılarını etkileyen, travmalara neden olabilen ve ne zaman olacağı bilinmeyen ve kolay kolay önlenemeyen belirli bir bölgeyi veya çevreyi etkisi altına alan doğal nedenlerle ortaya çıkan felaketlerdir (Değirmenci, 2019, s. 369).

Ülkemiz jeolojik yapısı, coğrafi özellikleri sebebiyle her zaman birçok doğal afete maruz kalmıştır. Meydana gelen doğal afetler çok fazla can kayıplarına, yaralanmalara ve maddi kayıplara yol açmıştır. Ülkemizde depremler, sel baskınları, heyelanlar ve çığ düşmeleri en önemli doğal afetlerdir. Türkiye’de doğal afetlerin çocuklar üzerindeki etkilerine dair ilk olarak 1992 Erzincan ve 1995 Dinar depremleri üzerine çalışılmıştır. 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 Marmara depremleri üzerine çalışmalar da devam niteliğinde olmuştur (Tuncer, Sözen ve Sakar, 2021, s. 4).

Okul öncesi dönem çocukların etkin olduğu, öğrenme kabiliyetlerini kazandığı ve temel kavramları öğrendiği bir dönemdir. Çocuklar günlük yaşantıları yoluyla etrafi keşfetmeye çalışırlar ve algılarını kullanarak bu keşifleri anlamlandırır ve yaşadıkları dünyayı anlamaya başlarlar. Çocukların çevrelerinde yaşanan doğa olaylarını ve doğal afetleri öğrenmeleri de bu dönemde olur. Çocuklar, afetlerin neden olduğunu, nasıl olduğunu anlayabilecek yaşta olmadıkları için afetlerden daha çok etkilenmektedirler. Okul öncesi dönem çocuklarında, doğal afet sonrası davranış bozukluğu, uyku bozukluğu gibi birçok problemlerin ortaya çıktığı gözlenmektedir. Anlayamadıkları, kavrayamadıkları doğal afetler çocuklar için bir travmaya dönüşebilir ve bu travmalar çocuklarda alt ıslatma, konuşma bozukluğu, içine kapanıklık gibi duygusal ve davranışsal bozukluğa neden olabilmektedir (Sapsağlam, 2019, s. 284).

Çocuklar doğal afeti yaşamış ya da sosyal medya ile yaşananlara şahit olmuş olabilir. Ne şekilde afete maruz kalmış olursa olsun, doğal afetler çocuklarda farklı davranışlara neden olabilir. Değişen yaşam şartları ve bozulan aile ve sosyal hayat-

lar; çocukların uyum sorunları yaşamasına neden olur. Okul öncesi dönemde yaşanan doğal afetin etkisi ile korku ve güvensizlik çok görülür. Doğal afetlerden sonra çocukların oyunlarında, kendi aralarında konuşmalarında doğal afetten ve yaşadıklarından bahsettikleri görülmektedir (Karabulut ve Bekler,2019, s. 372).

Doğal afetlerin çocukların gelişimlerine, psikolojilerine ve davranışlarına olan etkilerinin incelenmesi ve buna göre afet planlamalarının yapılması son derece önemlidir. Ayrıca, çocukların ve ailelerin yaşanacak doğal afete hazırlıklı olmaları son derece önemli ve gereklidir. Yapılacak olan planlamaların ve hazırlıkların afet sonrası yaşanacak davranış problemlerinin, psikolojik travmaların önlenmesini veya daha kolay atlatılmasını sağlayacaktır.

1.3. Acil Afet Yönetimi

Yapılan araştırmalarda, dünyanın birçok ülkesinde okullarda afet, acil afet yönetimi ile ilgili birçok çalışma yapıldığı bilinmektedir. Ülkemizde ise az sayıda çalışma yapıldığı, yapılan çalışmaların istenilen başarıya ulaşmadığı, birçok eksikğin olduğu görülmüştür. Bu eksikliklerin giderilmesi için acil afet yönetimi planının yapılması ve uygulanabilir olması ülkemiz için önemli ve gereklidir.

Acil afet yönetimi; afetin zararlarının azaltılması, afet öncesinde yaşanabilir tehlikelerin neler olabileceğinin tahmini, hasar tespitinin yapılması, ihtiyaçların tespiti, acil durumlarda nasıl müdahale yöntemine yönelik hazırlıkların yapılması, STK veya kamu kurumları ile beraber eğitim ve tatbikatların yapılması, afet sırasında ve sonrasında ihtiyaçların tespit edilmesi, hızlı müdahalenin yapılması, afet sonrası hayatın normalleşmesi için sistemli, uygulanabilir çalışmaları ve programları kapsamaktadır. Acil Afet yönetimi, STK, uluslararası örgütler ile kamu kurumlarının birlikte ve planlı bir şekilde yaptığı uygulamaları içermektedir (Limoncu ve Atmaca, 2018, s. 135).

Okullarda acil afet yönetimi planlamasının amacı, afet öncesinde ve afet sonrasında ortaya çıkacak olan tehlike ve riskleri belirlemek, olabilecek olumsuzlukları minimize ederek ve afetlere karşı hazırlıklı olunmasını sağlamak, afet sürecinde eğitim ve tatbikatlarla edinilmiş doğru davranış biçimleri ile kurtarma, ilk yardım ve tahliyelerin sorunsuz uygulanmasını sağlamak, afet sonrasında ise; olaya zamanında, hızlı ve etkili müdahale etmek, kayıpları en aza indirmek ve okulların normal eğitimine bir an önce başlayabilmesi için yapılacakları belirlemek ve uygulanmasını sağlamak olmalıdır (Özmen, Gerdan ve Ergünay, 2015, s. 39-40).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, afetler sonrası yaşanan kayıplarla, olumsuzluklarla başa çıkması çok zordur. Okul öncesi dönemde olan çocuklar afetler sonrası

terk edilme ve kaybetme korkuları yaşarlar. Bu dönemdeki çocukların afetler öncesi bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve çocuk odaklı afet yönetimi çalışmalarının yürütülmesi önemlidir. Çocuk odaklı afet yönetimi sürecinde bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları çocukların afet anında ve sonrasında kaçırılma ve istismar ihtimaline karşı da önlem alınması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca çocuklar için devlet gözetiminde barınma, pedagoğ desteği ve güvenli oyun alanların oluşturulması çocukların yaşadıkları olumsuz deneyimleri kolay atlatmaları için önemli olduğu belirtilmiştir (İnal, Özcebe, 2019, s. 2-3).

2. Literatür Taraması

Araştırma konusuyla alakalı literatür taraması sonucunda, okul öncesi öğrencilerinde afet yönetimiyle alakalı bilinç düzeyini arttırmak amacıyla yapılmış bazı araştırmalar incelenmiştir.

Limocnu ve Atmaca'nın (2017) araştırması incelendiğinde; afetlerin ne zaman olacağı önceden belirlenemeyen, doğal olarak ya da insandan kaynaklanan nedenlerle oluşabilen, insanlar için birçok kayıplara sebep olan olaylar olduğu belirtilmektedir. Afete hazırlıklı olabilmek için afet yönetim planı oluşturulmalıdır. Afet yönetim planları, ölümlerin olabildiğince en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Afetleri yönetim planı çocuklar içinde önem arz etmektedir; afetlere hazırlıklı olmak, afet öncesi, afet esnası ve sonrasında olabileceklere çocukları hazırlamak önemlidir. Yapılan çoğu yönetim planları çocukların gereksinimlerini yeterince karşılayamamaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde bu konu üzerinde çokça çalışmanın yapıldığı ve uygulandığı görülmektedir. Ülkemizde çocuk merkezli olarak hazırlanan afet yönetim planları bulunmamaktadır. Bu araştırmada çocuklar için afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında yapılması gerekenler ile ilgili çocuk merkezli afet yönetim planı üzerine bilinç ve farkındalık sağlanması, yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sapsağlam'ın (2019) araştırmasında, okul öncesi dönemdeki çocukların afetlerle ilgili bilgi ve farkındalık becerilerinin incelenmiştir. Yapılan araştırmada kesintisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada bir anaokulunda eğitim gören 3-4 ve 5 yaş çocuklardan oluşan 110 çocuk yer almıştır. Araştırma verileri çocukların doğal afetlere yönelik bilgi ve farkındalıklarını yansıtan çoklu durumları göz önünde bulundurarak toplanmıştır. Doğal afetlerden en sık karşılaşılanların fotoğraf kartları hazırlanmış ve çocuklarla bireysel görüşmeler yapılarak afet olaylarını tanıma düzeyleri belirlenmiş ardından çocukların yanıtları veri formuna kaydedilmiştir. Fotoğraf kartındaki deprem, yangın, sel, çığ ve heyelan görsellerini tanıyan her yaş grubundan beş çocuğa doğal

afet olayının nedenleri ve doğal afetle karşılaştığında ne yapılması gerektiği sorulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre; tüm yaş gruplarında çocuklar tarafından en çok yangın, en az bilinen ise çığ olmuştur. Çocukların yaşı büyüdükçe afetler hakkındaki farkındalık ve bilgi düzeylerinde artış görülmüştür.

Gelir'in (2021) araştırmasında okul öncesi öğretmenlerle çocuklar arasındaki diyalogların afetlere ilişkin kavramları öğrenmelerindeki rolü incelemektedir. Bu çalışma nitel bir araştırmadır ve etnografya yöntemi uygulanmıştır. Çalışma Van'da bir anaokulunda 15 çocuk ve öğretmeni ile gerçekleşmiştir. Çalışmanın veriler öğretmeni ve çocukların sınıf içi etkinlikleri sırasındaki etkileşimlerinden oluşmaktadır. Bulgular, diyalojik öğrenmenin doğal afetler ve afetlerle ilişkili akademik kavramların öğrenimine etkisi ve kapalı/açık uçlu sorular ve akademik kavramlar öğrenimleri arasındaki ilişki olarak iki gruba ayrılmıştır. Bulgular neticesinde; öğretmenlerle çocuklar arasındaki iletişimin/diyalogların çocukların etkinliklere katılımına olumlu etkide bulunduğu; kavram öğrenme kabiliyetlerini beslediğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, çalışmada çocukların doğal afetleri ve bu afetlerle ilgili yaşadıkları deneyimleri ile bağdaştırdıklarında çocukların diyaloglara daha çok katıldıklarını göstermektedir. Diyaloglarda öğretmenin açık uçlu soruları kapalı uçlu sorulardan daha fazla kullandığı görülmektedir. Çalışma afetlerle ilgili kavramsallaştırmaları somut biçimde öğrenmeleri için diyalog ve etkinliklerde görsel kullanımının önemine odaklanmaktadır.

Karabulut ve Bekler'in (2019) araştırması incelendiğinde; dünyada ve ülkemizde her yıl birçok doğal afetlerin yaşandığı ve bu afetlerin sonuçlarında insanlar üzerindeki olumsuz etkileri görüldüğü ifade edilmektedir. Afetlerden olumsuz yönde etkilenenler arasında çocuklar en hassas ve savunmasız bireylerdir. Her sene dünyada milyonlarca çocuk, afetlere maruz kalmakta ve bu afetlerden etkilenmektedir. Karabulut'un çalışması, doğal afetlerin çocuklara etkilerine karşı bilinç oluşturmak amacıyla yapılmıştır.

Doğan ve Kırkincioğlu'nun (2020) araştırmasına bakıldığında; okul öncesindeki öğrencilerin, deprem ve yangına hazırlıklı olma hallerini, deprem ve yangın anlarında nasıl davranmaları gerektiğini, farkındalık ve bilinç durumlarının belirlediği görülmüştür. Araştırmada, İstanbul'da 5 devlet okulu ve 5 özel anaokulundan 100 öğrenci (37 kız ve 63 erkek) yer almıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler, her iki okul türünde de öğrencilerin yangın ve deprem anı tahliye kültürüne ilişkin farkındalık sahibi olduklarını, ancak öğrencilere deprem tahliye kültürüne ilişkin uygulama açısından yeterli olmadıkları ortaya çıkmıştır.

3.Bulgular ve Tartışma

Tablo 1. Okul Öncesi Çocuklarının Yangın Afetine İlişkin Gözlemi

	Doğru		Yanlış	
Yangın Nedir?	3	%15	17	%85
Nasıl oluşur?	4	%20	16	%80
Ne yapmalıyız?	18	%90	2	%10

“Yangın nedir? Nasıl oluşur?” sorusuna katılımcıların %15-%20 doğru cevap verdiği diğer katılımcıların %80-%85 yanlış cevap verdiği görülmektedir. “Yangında Ne Yapmalıyız?” sorusuna ise %90 oranında doğru %10 yanlış cevap verilmiştir. Tablo 1’de katılımcıların çoğunluğunun yangının ne olduğu ve nasıl oluştuğu hakkında bilgileri olmadığı gözlenirken “yangını nasıl söndürmeliyiz?” sorusuna çocukların %90 oranında doğru cevap vermelerinde çocukların hem kendi deneyimleri hem de medya etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Çoğunluğunun “suyla söndürmeliyiz” cevabı kendi deneyimleri ile ilgili görünmektedir. Yaşadıkları bölgede bahçeli evde oturmaları bahçedeki otları sonbaharda temizlemek için yaktıklarını düşünürsek (K4) “*yangını söndürmezsek birçok şeye sebep olabilir biz bir kez yangını söndürmüştük*” cevabını kendi deneyimlerine bağlayabiliriz. Ayrıca çalışmanın yapıldığı bu bölgede her yıl Nevruz ateşi yakılmaktadır. Nevruz ateşi yakıldığını ve nasıl söndürüldüğünü gören katılımcı yangının suyla söndürüldüğünü deneyimlemiştir. Doğru cevap verenlerin çoğunluğunun “*itfaiyeyi çağırmalıyız*” olması (K10) ‘*yangın kaplumbağalar için çok zararlı*’ demesi orman yangınlarında kaplumbağaların zarar gördüğünü ve yangını itfaiyenin söndürdüğünü medyadan gördüğünü veya duyduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Okul öncesi Çocuklarının Sel Afetine İlişkin Gözlemi

	Doğru		Yanlış	
Sel Nedir?	3	%15	17	%85
Nasıl Oluşur?	12	%60	8	%40
Ne Yapmalıyız?	7	%35	13	%75

Katılımcılar “Sel Nedir?” sorusuna %15 doğru %85 yanlış cevap vermiştir. Aynı katılımcılar “Sel Nasıl oluşur?” sorusuna ise %60 doğru %40 yanlış cevap vermiştir. Katılımcılara en son sorulan “Ne Yapmalıyız?” sorusuna ise %35 doğru %75 yanlış cevap verildiği görülmüştür. Tablo 2’de Sel Nedir sorusuna katılımcıların %15 doğru cevap vermiştir. Çocukların “Sel Nedir?” sorusuna çoğunluğunun “*Su*” cevabını ver-

mesi, doğru cevabın sınırlı olması katılımcıların sadece görselle dayanarak cevap verdikleri göstermektedir. “Sel Nedir” sorusunda çocukların tanımı yapamadıkları gözlenmiştir ama çok ilginçtir ki çocukların “Sel Nasıl Oluşur?” sorusuna ise %60 oranında doğru cevap verdikleri (K13) ‘*Yağmurlarla oluşur çok yağmur yağarsa her taraf suyla kaplanabilir*” cevabı (k12) “*Ağaç dikmezsek barajları açık tutarsak tamir etmeksek*” cevabı katılımcıların selin nasıl oluştuğu hakkında bilgileri olduğunu ve görsellere bakarak çıkarım yaptıklarını söyleyebiliriz. “Ne Yapmalıyız” sorusuna ise verilen %75 oranındaki yanlış cevapların(K14) “*Şemsiye takmalıyız*”(K9) “*Güneş gelmeli*”, (K17) “*Çamura basmamalıyız*” cevapları ile yağmur yağdığı zaman kendi yaşadıkları, ne yaptıklarını, neyi beklediklerini, nerelere dikkat ettiklerini göstermektedir.

Tablo 3. Okul Öncesi Çocuklarının Heyelan Afetine İlişkin Gözlemi

	Doğru		Yanlış	
Heyelan Nedir?	2	%10	18	%90
Nasıl Oluşur?	2	%10	18	%90
Ne Yapmalıyız?	4	%20	16	%80

Katılımcılar, “Heyelan nedir? Nasıl oluşur?” sorusuna %10 doğru cevap %90 yanlış cevap vermiştir. “Ne yapmalıyız” sorusuna ise %20 doğru %80 oranında yanlış cevap verilmiştir. Tablo 3’te “heyelan nedir? Nasıl oluşur?” sorusuna katılımcılar %10 oranında doğru cevap vermiştir. Katılımcıların heyelanın ne olduğunu nasıl oluştuğunu bilmedikleri, sadece gösterilen görsellere bakarak kendi hayal dünyalarını yansıttıkları verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır. (K1) “*Meteorla yani meteor gönderiyor oraya çarpıyor ve topraklar oluşuyor*” (K20) “*Lav demektir. Buluttan ve ateşten oluşur*” verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere 4-5 yaşındaki katılımcıların somut işlemler döneminde olduğu yaşamadıkları, tecrübe etmedikleri her olayı, sadece duyduklarını ve görselde gördüklerini kendi hayal dünyasında harmanlayarak sorulan sorulara cevap vermişlerdir. Ne yapmalıyız sorusuna verilen %80 oranındaki yanlış cevap çocukların ne yapacaklarını bilemediklerini ortaya koymuştur. Düz ovada yaşamalarının heyelanla karşı karşıya gelmemelerinin, ailenin ve öğretmenin bu konuda bilgi vermemesinin katılımcıların yanlış cevap vermesinde etkili olduğu görülmektedir. Sadece %20 katılımcı doğru cevap vermiştir. (K15) “*Kaçmalıyız*” (k11) “*Hızlıca kaçmalıyız*” doğru cevabının tehlike anında kaçması gerektiğini düşündüklerinden verilmiş cevaplar olabileceğini tahmin edilmektedir.

Tablo 4. Okul Öncesi Çocuklarının Çığ Afetine İlişkin Gözlemi

	Doğru		Yanlış	
Çığ Nedir?	3	%15	17	%85
Nasıl Oluşur?	5	%25	15	%75
Ne Yapmalıyız?	5	%25	15	%75

Katılımcılar “Çığ Nedir?” Sorusuna %15 doğru %85 yanlış cevap verilmiştir. “Nasıl oluşur? Ne yapmalıyız?” Sorusuna ise %25 doğru %75 yanlış cevap verilmiştir. Tablo 4’te “Çığ Nedir?” Sorusuna %15 oranında doğru cevap verildiği “Nasıl oluşur? Ne yapmalıyız?” sorusuna da %20 oranında doğru cevaplar verilmiş, bu sonuçlardan anlaşıldığı üzere çocukların çığ hakkında yeterli bilgileri olmadığı görsele bakarak sadece (K6) “*Kar demektir karla oluşur*” cevabı bunun en açık göstergesidir ve birçok katılımcının cevabının aynı olması katılımcıların %75 oranında çığ hakkında bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Katılımcılardan kar nedir sorusuna (K1) “Çığ mı? Dağlar karlarla olabilir, *kartopu oynayabiliriz, kardan adam yapabiliriz*” cevabı oyun döneminde olan okul öncesi çocuklarının karı gördüğü an kartopu oynamayı düşünmesi, kardan adam yapmak istemesi 4-5 yaşındaki çocukların en doğal istekleri ve hayalleridir. “Ne yapmalıyız?” sorusuna (K2) “*Kalın şeyler giymeliyiz*” cevabı görseledeki çığı kış mevsimini ve soğuk olarak algılayıp sadece kalın giymesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 5. Okul Öncesi Çocuklarının Deprem Afetine İlişkin Cevapları

	Doğru		Yanlış	
Deprem Nedir?	8	%40	12	%60
Nasıl Oluşur?	4	%20	16	%80
Ne Yapmalıyız?	11	%55	9	%45

Katılımcılar “Deprem Nedir?” Sorusuna %40 doğru %60 oranında yanlış cevap verilmiştir. “Deprem Nasıl Oluşur?” sorusuna ise %20 doğru %80 yanlış cevap verilmiştir. “Depremde Ne Yapmalıyız?” sorusuna katılımcıların %55 doğru %45 yanlış cevap vermiştir. Tablo 5 “Deprem Nedir?” Sorusuna katılımcıların %40 oranında doğru cevap vermesi katılımcıların diğer afet çeşitlerine nazaran deprem hakkında daha çok bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. (K14) “*Yer altındaki çatlamadır.*” cevabı buna örnek teşkil etmektedir. “Nasıl oluşur” sorusuna (K19) “*Yaratıklardan oluşuyor gezinip*

yukarı vuruyorlar” cevabı katılımcıların hayal dünyasını yansıttığını söyleyebiliriz. (K11) “*Kötü insan meteorun dünyaya gitmesini istemiş gitmiş çarpmış sallanmış evler yıkılmış*” katılımcıların yaşadıkları bölgede küçük çaplı depremlerin olması kendisinin ve ailesinin yaşadığı korku ve endişeye neden olması, kendi hayal dünyalarında veya korkularından dolayı kendilerince bir nedene bağlamak istemeleri, 4-5 yaşındaki katılımcılarından beklenen düşüncelerdir. Çocukların %20 oranında doğru cevap vermelerinin çocukların ve ailelerin yaşadığı korku, endişe ve hayal dünyasını yansıtmaları ile alakalı olduğunu düşünebiliriz. Depremde ne yapmalıyız sorusuna çocukların %55 oranında doğru cevap vermesi (K10) “*Masanın altına saklanmalıyız.*” İzlediklerinden kaynaklanan bilgilerden oluştuğu kanısını uyandırmaktadır. (K2) “*Masanın altına girip beklemeliyiz uzun süre deprem bitene kadar.*” Katılımcıların bir deprem anında yapılması gerekenleri bilmesi ve deprem sırasında uyguladığını düşünürsek hem katılımcı için hem de ülkemiz için olumlu bir gelişme olduğunu söyleyebiliriz. (K17) “*El ele tutuşursak deprem duruyor evler yıkılmıyor.*” verilen cevap yanlış olsa da 4-5 yaşındaki çocukların tehlike anında, korku ve endişe duyduğunda ailesinin veya öğretmenin elini tutmanın depremi durduracağını, evlerin yıkılmayacağını düşünmesi ailesine ve öğretmenine duyduğu güvenle alakalı olduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Yaptığımız çalışmada okul öncesi çocuklarında afet yönetimi, afet bilinci ve farkındalığı yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Katılımcılara Afetler ile görseller gösterip; Nedir? Nasıl oluşur? Ne yapmalıyız? sorularına görseller aracılığı ile cevaplar gözlemlenerek incelendiğinde çocukların sadece deprem konusunda daha çok bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların yangın sırasında ne yapmalıyız? sorusunda %80 oranında doğru tepki vermeleri çocukların medyadan ve kendi deneyimlerinden öğrendiğini söyleyebiliriz. Katılımcıların heyelan ve çığ konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Selin nasıl oluştuğu hakkında bilgileri olduğu ama ne yapmaları gerektiği hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Çocuk eğitiminde 0-6 yaşın ne kadar önemli olduğunu düşünürsek afet eğitiminin okul öncesinde başlanması gerektiği, milli eğitimin okul öncesinde plan ve programına mutlaka afet yönetimini, afet bilincini ve afet farkındalığına dair içeriklere yer verilmesi gerektiği gözlenmiştir. Afet esnasında ülkemizin can ve mal kayıplarını en aza indirmek için okul öncesinde afet eğitimi zorunlu olmalıdır. Afet eğitimi ailenin isteğine öğretmenin inisiyatifine bırakılmamalıdır. Okul öncesinde çocukların okuma yazma bilmediği, oyun oynayarak, yaparak- yaşayarak daha iyi öğrendiği düşünülürse öğretmenlerin çocuklara afet eğitimi deneylerle veya oyunlaştırarak öğretmesinin daha kalıcı olacağı; çocukla-

rın afet esnasında ne yapması gerektiğini daha iyi kavrayacağı düşünülmektedir. Afet Eğitimin çocuklarla sınırlı kalmayıp ailelere de verilmesinin ülkemizin ve toplumun bilinçlenmesi adına faydalı olacağı açıktır.

Etik Beyan

“Okulöncesi Öğrencilerinde Afet Yönetimine Dair Bir Gözlem: Iğdır’da Bir İlkokul Örneği” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu çalışmanın etik kurul kararı; Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinin 10/1.maddesi uyarınca 23.08.2022 tarih ve 2022/13 sayılı kararı ile alınmıştır. Makale, Etik Kuralları Yayın Etiği Komitesinin (Committe on Publication Ethics -COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

KAYNAKÇA

Aslanargun, E., & Tapan, F. (2011). Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 219-238.

Değirmenci, Y. (2019). An Examination of Metaphors Regarding The Concept of "Natural Disaster" Developed By Prospective Classroom Teachers. *International Journal Of Geography And Geography Education*, 39, 83-94.

Demirkol, M. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Motivasyon Düzeyleri. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 37-54.

Doğan, F., & Kırkıncıoğlu, M.(t.y.) Okul Öncesi Çocuklarda (4-6 Yaş) Deprem, Yangın ve Tahliye Konusunda Durum Tespitinin Yapılması. *İSG Akademik*, 2(2), 145-159.

Giren, S. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okul Öncesi Eğitim Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 123-132.

İnal E., Özcebe, L. H. (2019). Okul Öncesi Eğitim Programının Güvenli Yaşam Kültürü ve Afetlerde Risk Azaltma Kapsamında Değerlendirilmesi, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 4, 2, 1-14.

Karabulut, D., & Bekler, T. (2019). Effect of Natural Disaster on Children and Adolescents. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 368-376.

Limoncu, S., & Atmaca, A. (2018). Child-Centered Disaster Management. *Megaron*, 13(1).

Oktay, A. (2013). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 151-160.

Özmen, B., Gerdan, S. & Ergünay, O. (2015). Okullar İçin Afet ve Acil Durum Yönetimi Planları. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 37-52.

Sapsağlam, Ö. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Doğal Afet Farkındalığı. *Ondokuz Mayıs University Journal Of Education Faculty*, 38(1), 283-295.

Taşdemir, C. & Gür, B. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Öz Yeterliliği (Iğdır İli Örneği) . *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, 33(3), 467-477 .

Tuncer, N., Sözen, Ş. &Sakar, Ş. (2021). Okul Öncesi Eğitimde Deprem Farkındalığı: Deprem Benden Küçüksün” Projesi, Tokat İli Örneği. *International Journal of EducationalSpectrum*, 3(1), 1-27.